

פרק ארבעה עשר

שיווק פירות שביעית ומסירתם לחשודים

בפרק הקודם הועלתה הצעה להקמת מערכת אוצר בית דין ארצית שתשווק כמויות פרי גדולות בקדושת שביעית. כדי להשלים את הדיון בהצעה זו, ייוחד פרק זה לשאלות ההלכתיות המסתעפות מהצעה זו: שיווק פירות שביעית בחנויות ובשווקים ואיסור מסחר בפירות שביעית, מסירת פירות שביעית לחשודים ושאלת "לפני עיוור לא תיתן מכול".

1. סדר עדיפויות לחלוקה באמצעות רשתות שיווק

לפי ההצעה ששיווק פירות שביעית יעשה בעזרת מערכות השיווק הקיימות, עתידים הפירות להגיע לידי הצרכנים, לאחר שהם יעברו דרך הסיטונאים הגדולים ויגיעו לסניפים המקומיים, לחנויות ולשווקים. לכאורה יש לרון האם אין במכירת הפירות בחנויות משום איסור מסחר בפירות שביעית, והאם אין בעיה של דמי שביעית בכל הכסף שמתקבל תמורת הפירות.

שאלות אלו בחלקן אינן שאלות רק על המערכת המוצעת, אלא על מערכת אוצר בית דין כולה. הפתרון המקובל הוא להבהיר שהפירות אינם נמכרים לצרכנים, אלא מחולקים ע"י בית הדין ללא תמורה, וביה"ד גובה מהנהנים משרותיו מס המיועד לכיסוי הוצאותיו בטיפול בפירות ובשיווקן. אם אמנם הדברים מובהרים היטב, אין כל שאלה של דמי שביעית, כיוון שהכסף המתקבל אינו מתקבל עבור הפירות ואינו נתפש בקדושת שביעית. גם מסחר בפירות אין כאן כיוון שהפירות לא נמכרים כלל, אלא מחולקים לצרכנים, כאשר בעלי החנויות ושאר המטפלים בשיווק מטעם ביה"ד מקבלים את משכורתם מהכספים הנגבים עבור ביה"ד, בעת חלוקת הפירות, בהתאם להסכמים שנקבעו ביניהם מראש.

למרות שיש בכך פתרון פורמלי, הרי שכדי להימנע מהערמה, וכדי להשתדל שאוצר ביה"ד ימלא את תפקידו וייעודו באופן נאמן לטובת הציבור, ולא ישמש ככיסוי הלכתי למסחר רגיל בפירות שביעית, יש לדאוג שאכן הפירות יגיעו לידי הציבור בפער תיווך מינימלי. מכיוון שהגדרת המסחר האסור היא השתכרות מתיווך במכירת הפרי, מוטל על ביה"ד לדאוג לכך שהפירות יגיעו לידי הציבור ישירות ממחסני ביה"ד במינימום מתווכים בדרך¹. אלא שבדרך כלל, כדי לחלק את הפירות לכלל האוכלוסייה, נזקק ביה"ד למספר מתווכים שידאגו שהפירות אכן יגיעו לכל יחיד ולכל פרט הנזקק להם². ואם אמנם מגמת

1. בחיבורי "שמיטת תשמ"ז ככפר עציון" התייחסתי לבעיית הפגיעה בבעלי החנויות, כאשר ביה"ד מהדר בחלוקת התוצרת בקדושת שביעית ומבצע חלוקה זו שלא באמצעות חנויות אלו (ראה להלן בנספח - פרק כ"ד סעיף 6).

2. גם בעניין זה הל שינוי בין המצב בעבר, שבו הייתה האוכלוסייה כולה או רובה כפרית, ומקומות הישוב היו סמוכים לשרות ולמחסני ביה"ד, וכין המצב כיום שבו רוב האוכלוסייה מתגוררת בריכוזים עירוניים המרוחקים מהשרות והמטעים. בימינו לא יוכל הציבור ליהנות מפירות שביעית בלי שביה"ד יטרח ויעביר פירות אלו לכל מקומות הישוב, וימנה בכל מקום אנשים מטעמו שיעסקו בחלוקת הפירות.

ביה"ד היא לדאוג לציבור, ולשם העברת הפירות לידיו הוא נזקק לכל אותם מתווכים, כל עוד נעשה הדבר לצורך יעילות העברת הפירות לידי הציבור, אין בכך בעיית מסחר אסור.

לגבי התשלום לאותם מתווכים הדרך המהודרת היא שמשכורת שלוחי ביה"ד ועובדיו תשולם ללא קשר ישיר לתמורה שהם גובים מהפרי. אך בדרך כלל, אין זו דרך מעשית ואפשרית מבחינת ביה"ד (בעיקר, מכיוון שהדבר יהיה בסופו של דבר לרעת הציבור). נראה, שאין כל מניעה שביה"ד יאשר לאותם מתווכים העובדים בשרותו לנכות את שכרם מהסכום אותו הם גובים עבור ביה"ד בעת חלוקת הפירות, וגם אם שכרם נקבע באופן יחסי לסכומים אותם הם גובים עבור ביה"ד (כגון, 25%-45% מהסכום אותו הם גובים)³.

איסור נוסף הקשור למסחר בפירות הוא האיסור למכור פירות שביעית במידה ובמשקל ובמניין, שלא יראה כסוחר בפירות. לכאורה, איסור זה אמור לגבי מי שמוכר פירות שביעית, אך ביה"ד שאיננו מוכר את הפירות אלא גובה את הוצאותיו בעת חלוקת הפירות, רשאי לשקול כדי לקבוע את גובה הסכום שהצרכן נדרש לשלם לצורך מימון הוצאות ביה"ד. מאותה סיבה נראה שאין גם כל איסור לביה"ד למיין את הפירות לגדלים שונים על פי טיבם, כדי לקבוע את הסכום שאותו יידרש הנהגה מהפירות לשלם, בהתאם למידת הנאתו מסעולות ביה"ד⁴. עם זאת, בודאי אם קיימת אפשרות לחלק פ"ש ללא משקל ומיין מדויק, הדבר עדיף, בעיקר, בגלל ההיכר שיש בדבר לעובדה שלא מדובר במסחר אלא בחלוקת פירות הפקר.

כיוון שהעיקרון המרכזי של אוצר ביה"ד הוא, שביה"ד הוא זה שמשווק את הפירות, ואין הוא משמש רק כחותמת גומי לשיווק רגיל כבשאר שנים, הדבר צריך להתבטא גם בכך שביה"ד ידע בדיוק היכן משווק הפרי ובאיזה מחירים הוא מגיע לצרכן, ושיהיה לביה"ד פיקוח על כך שלא נעשה מסחר אסור בפירות שביעית. כמו"כ, כבי"ד הדואג לטובת הציבור, על ביה"ד למצוא את הדרכים לכך שהפירות יגיעו לצרכנים בפער תיווך מינימלי, והפירות לא ימסרו למי שיאצור אותם וישמור אותם כדי למכרם בזמני מחסור במחירים מופקעים. בנוסף לכך, על ביה"ד מוטל גם לדאוג שהפירות יגיעו לצרכנים כשהם מסומנים כפירות שביעית, שצריך לשמור על קדושתם.

לאור כל הקריטריונים הללו, העדיפות הראשונה לשיווק פירות שביעית היא באמצעות רשתות השיווק הגדולות כגון: היפרשוק, קו-אופ, שופר-סל וכו'. בדרך זו, ניתן יהיה

3. למעשה, פער התיווך הרגיל הנהוג בין בעלי חנויות ובעלי דוכנים בשווקים (להוציא פערי תיווך בשווקים הסיטונאיים ששם יתכן והמצב שונה) איננו חורג ממשכורת לא גבוהה עבור עבודתם לאחר ניכוי הוצאותיהם (באחזקת החנות, בהעברת הפרי ובטיפול בו, בתשלום לעובדיהם, במסים, בפחת ועוד). סה"כ, כיוון שיש תחרות בין בעלי חנויות ויש רצון למכור כמויות גדולות, אין אפשרות לכ"א לקבוע מחירים גבוהים כאוות נפשו, וגם אם על פרי מסוים מצליחים לגבות לפעמים 100% רווח, בס"ה נאלצים למכור את כלל הפירות המשווקים בפער תיווך ממוצע שאיננו חורג ממשכורת סבירה על עבודה בטיפול בפרי. אלא שכמובן, כפי שנראה להלן, עדיף שלביה"ד יהיה פיקוח ישיר על גובה פער התיווך.

4. ראה לעיל פרק י"ג סעיף 7, וב"שמיטת תשמ"ז בכפר עציון" עמ' 37 ובהערה 15 שם על ההצדקה למיין כזה. וראה עוד ב"הליכות שדה" 50 עמוד 35.

להבטיח בצורה הטובה ביותר את סימון הפרי כפרי הקדוש בקדושת שביעית, ואף ניתן יהיה לשווקו באריות סגורות ובכך להבטיח לא רק את סימונו וזיהויו של הפרי כפרי הקדוש בקדושת שביעית, אלא גם את מניעת התערבותו עם פירות אחרים. כמו"כ בדרך זו, מספר המתווכים הינו מצומצם יחסית, וניתן להביא להוזלת התשלום הנגבה בעת חלוקת הפרי. שיווק באמצעות רשתות אלו מאפשר לביה"ד לפקח באופן פשוט יותר על המחיר הנגבה מהצרכנים, ולהיות שותף בקביעת מחיר זה בהתאם להסכמים שיקבעו מראש. במסגרות אלו ניתן במקרים רבים להימנע משקילה מדויקת של הפרי ואף ממיון מדויק⁵.

אלא שדרך זו אינה יכולה להיות פתרון שיווק לכל הפירות ולכל המקומות, וכיוון שכך, בית הדין יהיה זקוק לעזרתם של השווקים הסיטונאיים⁶, על מנת למלא את תפקידו בשיווק הפירות לכלל הציבור. במקרה זה, על ביה"ד להשתדל להתנות את התנאים הבאים:

א. שהפירות הקדושים בקדושת שביעית ימסרו ע"י הסיטונאים לבעלי הנויות⁷ הנמצאים באזורים יהודיים⁸, ושהפירות ימסרו רק לידי קמעונאים ולא ימסרו לידי סיטונאים או סוחרים אחרים⁹.

ב. הפירות יסומנו באופן בולט כפירות הקדושים בקדושת שביעית. בשמיטת תשמ"ז הוספנו (בביה"ד לפירות בקדושת שביעית ממטעי גוש עציון) על המדבקה המציינת את סוג הפרי ומקורו, את ציון העובדה שהפירות הם פירות מאוצר ביה"ד לפירות בקדושת שביעית, בנוסף לכך הוספנו גם את הדברים הבאים:

5. מצוי ומקובל כיום למכור פירות במחירים נמוכים יותר, כאשר הם נמכרים באריות סגורות, שהצרכן אינו יכול ואינו רשאי למיין את הפרי. לעיתים, אין הקפדה באריות כאלו על מיון הסוג המדויק (דברים המוזילים את המחיר). כמו כן מצוי הדבר, שהמחיר לאריות כאלו הינו מחיר ליחידה, אע"פ שהמשקל אינו זהה בדיוק בכל היחידות. שיטת שיווק זו הינה שיטה אידיאלית לשיווק פירות שביעית, וכיוון שהיא גם שיטה מקובלת כיום, ניתן להציעה כדרך המלך לשיווק פירות שביעית.

6. ראה בחיבורי "שמיטת תשמ"ז בכפר עציון" (עמ' 27 וד' להלן פרק כד סעיף 1ד), שאפילו לצורך שיווק כמויות הפרי שהיו בידי מטעי גוש עציון, נאלץ ביה"ד להיעזר בסיועם של אותם סיטונאים.

7. ראה בחיבורי שם בהערה 7 שבעבר רוב התוצרת של המשקים שומרי שמיטה ללא הסתמכות על היתר המכירה, נמסרה ע"י ביה"ד לשיווק רגיל ע"י תנוכה באמצעות הנויותיה וסוחריה, והדבר נעשה ע"פ הוראתו של החו"א זצ"ל. שיטה זו ודאי שלא הייתה לכתחילה, אך נעשה בה שימוש כשנתעורר הצורך לכך. מובן, שכאן אין הכוונה למסירה ללא כל פיקוח, אלא למסירה בהתאם להסכמים מוקדמים ולאחר מתן הנחיות הלכתיות ברורות.

8. עניין המסירה לנכרי ידון בפרק י"ז, במסגרת שאלת היצוא. שם תידון גם שאלת היחס לנכרי הבא להיוקק לפירות שברשות אוצר בית דין. האם הוא כבא ללקוט מההפקר, שאז יתכן ואסור למונעו מכך, או שהדבר נחשב למסירת פירות שביעית הנמצאים בידי ישראל לנכרי ואסור לתת לו. בכל אופן, לכתחילה, ודאי שיש להימנע מלשווק פירות שביעית באזורים נכריים (לגבי יצוא לחו"ל יתכן ושאינו, כאשר מלכתחילה ניטע על דעת הכי, וכפי שיובא במקומו).

לעומת זאת, כאשר ביה"ד מחלק את הפירות באזורים יהודיים עבור יהודים, אי אפשר לומר שמאחריותו של ביה"ד לדאוג ולהבטיח שאף נכרי לא יבוא וייהנה מפירות אלו.

9. כדי למנוע מסחר מיותר ופגיעה בצרכנים ע"י הגדלת פערי התיווך.

"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" פירות אלו שנאספו לאוצר בית הדין ממטעי כפר עציון שבגוש עציון הינם כשרים למהדרין. אין בפירות חשש נעבד ונשמר והכל נעשה תחת השגחתו של בית הדין ובשליחותו. הפירות קדושים בקדושת שביעית ויש להשתמש בהם לאכילה בדרך שימושם הרגיל ולא להפסידם. התשלום נקבע ע"י ביה"ד לכיסוי הוצאותיו בטיפול בפירות ובחלוקתם¹⁰.

נראה, שמדבקות אלו שהגיעו לעשרות אלפי צרכנים בארץ פעלו פעולה חשובה ביותר בהחזרת תודעת השמיטה והלכותיה בציבור, והיה בהן בכדי להרבות כבוד שמים.

ג. על מגשי הפרי המסומנים כמכילים פירות הקדושים בקדושת שביעית, יוטבעו חותמות תאריך, למניעת שימוש חוזר באריזות לפירות שאינן פירות אוצר בית דין (על דבר זה היה ראוי להקפיד בכל שנה ושנה, כדי למנוע תקלות במקרה של שימוש חוזר באריזות).

ד. לגבי המחיר נראה, שאין זה ריאלי לקבוע ולפקח ביעילות על המחירים שייגבו, אך הניסיון מורה שפערי התיווך הנהוגים בשוק (כ-10% בשוק הסיטונאי, וכ-40-60 אחוז בחנויות) אינם מופרזים ואינם חורגים מהסכומים שהיו נקבעים ע"י ביה"ד, גם לו הייתה לו שליטה מלאה על קביעת המחיר¹¹. בכל אופן, אם יהיה פיקוח מתמיד מטעם ביה"ד בחנויות ובשווקים, ניתן יהיה להדר גם בנקודה זו ולקבוע פערי תיווך מאושרים ע"י ביה"ד.

ה. לגבי שאריות הפרי קשה יהיה לשמור על קדושתם ולהימנע מזריקתם¹². נראה, שאין להחמיר בכך יותר מאשר בתרומות, שאף הן נזרקות כמעט בכל מקום¹³. במיוחד, יש מקום להקל, כיוון שחלק גדול מהשאריות הנזרקות אינן ראויות או מיועדות לאכילת אדם, ואף אחד לא ישתמש בהן לאכילה, ואם גם לא רגילים לנותןן לבהמה, אין בהן משום הפסד פירות שביעית¹⁴.

ו. יש לפקח על כך שפירות שביעית לא ימכרו, בשום אופן, במחירים גבוהים יותר ממחירי פירות מקבילים. ניתן לאשר לכל היותר, גביית מחיר מקביל למחירי השוק. עניין זה, הינו אחד מהסימנים הבולטים ביותר לכך שמדובר בפירות הפקר המטופלים

10. ראה "שמיטת תשמ"ז בכפר עציון" עמוד 26 ולהלן פכ"ד סעיף ה1).

11. וכפי שאכן נעשה בחנויות הכפופות ל"ועדות שמיטה", שבהן היה פיקוח על המחיר לצרכן, ושם הותרו פערי תיווך דומים (ראה שמיטת תשמ"ז בכפר עציון עמ' 26-27).

12. אם כי היו מקומות בעבר שבהם נמסרו שאריות הפרי לעניים ולנוזקים. ראה שם עמוד 31.

13. ואף שבתרומות מקילים כיוון שאיכא חשש תקלה (וראה "הליכות שדה" 50 עמ' 61 הערה 39), אך כאן לא מדובר (כמו בתרומות) שמנחים לכתחילה לזרוקן. אלא כאן ההנחיה לכתחילה תהיה להימנע מזריקתם, ומה שיש לדון הוא אם אין בכך איסור של "לפני עיוור", בכך שלמעשה רבים לא יקפידו על הנחיה זו, ובעיה זו תידון להלן.

14. ראה שם ובהערה 42 בעמוד 62.

ע"י ביה"ד לטובת הציבור. נראה, שביה"ד צריך להקפיד שבכך יהיה ניכר שמדובר בפירות שביעית שהינם הפקר¹⁵.

2. מסירת פירות שביעית לחשודים ולעמי הארץ

שאלה נוספת המתעוררת במקרה של שיווק פירות בחנויות ובשווקים, נוגעת לאיסור מסירת פירות שביעית לחשוד. המקור לאיסור הוא התוספתא בשביעית פ"ו וז"ל: "אין מוכרין פירות שביעית לחשוד על השביעית, אלא מזון שלוש סעודות בלבד. בד"א בדבר המתקיים, אבל בדבר שאין מתקיים אפי" מאה סעודות - מותר". וכן פוסק ערוך השולחן (כ"ט, י"ב): "אסור למסור פ"ש או דמי שביעית לע"ה וכו', וכן מביא הרב טיקוצ'ינסקי בספר השמיטה (פ"ת, סימן ג' ס"ק א'): "ואין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ החשוד שלא ינהוג בהם קדושת שביעית. והנראה, שגם פירות שביעית עצמם (אף שאין זה ברמב"ם) אין נותנין ומוכרין לעם הארץ". ובהערה (11) שם הוסיף: "דכן הוא בתוספתא שאין מוכרין פירות שביעית לחשוד - דבר המתקיים יותר ממזון ג' סעודות".

לכאורה, מתוספתא זו משמע, דהאיסור איננו נובע מכך שחוששים שהחשוד או ע"ה לא ישמור על קדושת הפירות ויגרום להפסדם, אלא מהחשש שהוא יעשה איתם סחורה. אדרבה, דבר שאינו מתקיים מותר למסור לו, ואפילו כמות של מאה סעודות, אע"פ שהחשש לאי שמירת קדושת הפירות וגרימת הפסד קיים גם כאן, ואולי במידה מרובה עוד יותר מאשר בפירות המתקיימים. כמו"כ, מותר למסור דברים המתקיימים, אם אינו מוסר יותר מאשר בכדי מזון ג' סעודות. ומכאן נראה שהסיבה שנאסר למסור לו פירות המתקיימים היא החשש שהוא יעשה עמם סחורה. לעומת זאת, אם מדובר בכמות המיועדת לתצרוכת ביתית (ג' סעודות), או בפירות שאי אפשר לשומרם ולאחסנם, קיימת רק סבירות נמוכה שהחשוד יעשה עמם סחורה, ולכן מותר למוסרם לו. וכן דעתו של החזו"א (שביעית, י"ב, יז), שמהתוספתא מוכת שלא חיישינן שלא יזהר בקדושת פירות שביעית ובהפסדם (עיי"ש), אלא רק לכך שיאצור את הפירות וישמרם על מנת לעשות בהם סחורה¹⁶.

לכן מה שמביא הרב טיקוצ'ינסקי שלא מצינו איסור מפורש ברמב"ם ובגמרא על מסירת פירות שביעית אלא רק על דמי שביעית, יתכן והוא בדווקא, כיוון שרק בדמי שביעית חששו חכמים שהחשוד יבוא לעשות עמם סחורה, אך לא מצינו מקור לחיוב למנוע מע"ה וחשוד מלקבל פירות שביעית עצמם מחשש וחשד שלא ינהגו בהם כדן¹⁷.

15. ראה שם בעמוד 32 ובהערה 8 שם בעניין הנחיתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א, להעדיף שיווק באמצעות רשתות השיווק בפערי תיווך נמוכים, על פני שיווק באמצעות ועדות שמיטה בפערי תיווך גבוהים. ואכן, אין ספק שעיקר תפקיד ביה"ד הוא למנוע מסחר אסור בפירות - מסחר שהגדרתו היא כאמור, ויצול התיווך לשם רווח כספי.

16. כאמור, הרמב"ם לא פסק את האיסור שבתוספתא זו להלכה, ולכן יתכן שלהלכה מותר למסור אפילו מעל ג' סעודות מדבר המתקיים.

17. כך גם מסתבר, שהרי את הפירות עצמם יכול כל אחד ללקוט בשדה, כיוון שהתורה הפקירה פירות שביעית לכל אחד ואחד, גם לחשודים או לעמי ארצות היכולים לבוא לשדה וללקוט כדי צרכם.

הרב טיקוצ'ינסקי עצמו¹⁸ מחמיר בעניין זה בגלל המשנה במעשרות פרק ה' מ"ג שבה מפורש לכאורה, שאסור למכור פירות בשביעית לחשוד. לשון המשנה שם ע"פ גרסת הדפוסים (ועיין בד"ס שם): "לא ימכור אדם את פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות, ולא בשביעית למי שהוא חשוד על השביעית".

אך לכאורה, בהתאם לתוספתא יש לבאר משנה זו, שאף היא איננה עוסקת אלא באיסור שמגמתו למנוע עשיית סחורה בפירות אלו, ויש להעמיד את דברי המשנה - כבאורה של התוספתא - בדבר המתקיים וביותר מג' סעודות, שאלו הם המקרים בהם יש לחשוש לעשיית סחורה.

הוא הדין גם מה ששינו בתוספתא בפרק ד (ה"ג): "אין מוכרין פ"ש לחשוד על השביעית, אחד זרעים הנאכלים ואחד זרעים שאינם נאכלים", יש לבאר את התוספתא בזרעים המתקיימים שאותם נאסר למכור לחשוד, ולא בדבר שאינו מתקיים, שמבואר בתוספתא עצמה להיתר¹⁹. לכן, אין כל ראייה והוכחה ממקורות אלו כנגד הסבר החזו"א ואין בהם בהכרח סיוע לדברי ערוה"ש והרימ"ט.

גם לו היה איסור על מסירת פירות שביעית לחשודים ולעמי הארץ, נראה ברור ופשוט, שאיסור כזה יכול להיות אמור רק לגבי פירות שביעית שהגיעו ליד חבר, וכעת מחובתו לשמור על קדושתם ולא לגרום להפסדם ע"י מסירתם לחשוד. אך לכאורה, בית הדין איננו רשאי למנוע חשודים וע"ה מלקבל פירות שביעית הנמצאים באוצר ב"ד, שהרי ביה"ד אמור לסייע לכך שפירות ההפקר יגיעו לידי כל המעוניין בהם. וכיוון שכל אחד - גם חשוד וע"ה, רשאי ללקוט בשדה ההפקר בשביעית ואי אפשר למונעו מכך, כך גם ביה"ד אינו רשאי למנוע אף אחד מלקבל פירות שביעית הנמצאים באוצר ביה"ד, בתנאי שהוא לוקח כמות המתאימה לתצרוכתו הביתית. ביה"ד איננו רשאי להגביל את השימוש בפירות רק לת"ה ולירדעי הלכות שמיטה המקפידים על הלכותיה, שהרי הפירות הינם הפקר לכל²⁰.

18. ובעקבותיו גם ה"מנחת יצחק" ח"ו סימן ק"ל ס"ק ד.
 19. וגם אם נאמר שתוספתא זו אוסרת לגמרי, הרי הסיבה לכך היא שמדובר בזרעים ויש חשש לאיסור זריעה מצד החשוד (ולא כפי שפרש ה"מנחת בכורים" שם דהטעם משום שלא ינהג בהם קדושת שביעית). ובכל אופן, ספק אם הלכה כתוספתא זו, שהרי מצינו משנח מפורשת (שביעית פ"ה מ"ח) החולקת והמתירה במפורש מכירת פירות שביעית לחשוד: "מוכר לו (לחשוד) פירות אפילו בשעת הזרע". ואם כי יש מהמפרשים שהעמידו משנה זו בפירות שישית, הרי שלגבי החשש של זריעה חוינן ממשנה זו שאין לחשוש, שלא כמו בתוספתא. ברור כי המפרשים שפרשו שמשנה זו מיידי בפירות שביעית, לא ראו איסור במסירת פ"ש לחשוד לא מטעם איסור זריעת הפירות, ובדאי, שלא בגלל החשש להפסד פ"ש.
 20. להלן, בפרק י"ז הדין במסירת פ"ש לנכרים, נדון בשאלה האם פ"ש שברשות ביה"ד נחשבים כהגיעו לידי ישראל, או כפירות הפקר שבשדה. נראה, שגם אם לגבי מסירה לנכרי נחמיר ונאמר שהפירות נחשבים כהגיעו לידי ישראל, עדיין יש לומר שלגבי מסירה לישראל, גם אם הוא חשוד או ע"ה, הפירות שבידי ב"ד אינם נחשבים כפירות שהגיעו לחבר, שאסור למוסרם לע"ה, וכל אחד יכול עדיין לקבל מהם (ואי חובת ביעור שביעית לגבי פירות שברשות ב"ד תוכיח).

אם כך, דווקא מדין תורה של הפקר הפירות לכל, אין בסמכותו של ביה"ד להגביל את מסירת הפירות רק לחלק מהציבור ולמנוע אותם מחלק אחר, כי בכך יעקור את מצוות הפקר.

וכן מובא בשמו של החזו"א, שאין איסור ליתן למי שאינו שומר מצוות. והתיר למסור י"ש לחשודים לעשות סחורה, כיוון שאי אפשר למנוע אותם בגלל איסורים שיעשו מליקה ידות שביעית²¹. וכן נראה שנהגו למעשה עפ"י הוראת החזו"א ולא מנעו מאף אחד שרצה בכך "לקנות" פירות או תוצרת הקדושים בקדושת שביעית.

3. שאלת "לפני עזר לא תיתן מכשול"

כאמורה, אם הוכח שאין כל איסור למסור לחשודים פירות שביעית, ולא חיישינן לכך הם לא יזהרו בקדושתם ויגרמו להפסדם, ממילא, פטורים אנו מלדון בשאלת "לפני יוור", ובכל אופן נוסף ונבאר שגם מסיבות נוספות אין לחשוש לבעיית "לפני עיוור".

מהמשנה בשביעית פרק ה' (מ"ז-מ"ט) מוכח שאין איסור "לפני עיוור" במסירת דבר ולא ברור שישמש לאיסור. בעניין זה מוסיף החזו"א (שביעית, י"ב ט) הסבר החשוב ענייננו: "ונראה שהיא דהקלו חכמים בספק, אע"ג דספק מכשול ודאי אסור ליתן לפני יוור והיה ראוי להחמיר בספקות, משום שאם באנו להחמיר בספקות נמי נעשה מכשול ונמנע חסד ודרכי חיים ושלום מעצמנו ומהם, והם רק ע"ה וחייבין אנו להחיותם ולהיטיב מהם, וכל שכן לא להרבות שנאה ותחרות בינינו וביניהם, ועוברים על "לא תשנא" ועוד מה לאוין, שאין איסורין קל מאיסור זה שאנו באים להציל אותם ממנו... והלכך שקלו כמים בפלס... שלא נגרמו מכשולים יותר גדולים להם ולנו...".

דברים אלו של החזו"א אמורים גם כאשר קיים חשש לאיסורים גמורים. ק"ו בנדון ידן, שלמעשה הפירות נמסרים בודאי להיתר, אלא שיש חשש שאולי המקבל לא יקפיד ל כל דיני קדושת שביעית בשאריות שישארו (ושכאמור לעיל), במקרים רבים אין בכך יסור הפסד פ"ש). זהו ודאי מצב שאין לחשוש בו לאיסור "לפני עיוור", כמו שלא מצינו שש כזה במכירת דבר היתר לחשוד לאוכלו בלא נטילת ידיים²² או ללא ברכה²³.

21. דברים אלו אמורים לגבי פירות שביעית המצויים בידי ב"ד. לעומת זאת, לגבי פ"ש המצויים בידי חבר, יתכן ויש איסור למוסרם לחשוד לעשות בהם סחורה.

22. ראה משנ"י פרק ה' בסוף תו"א על מ"ו, והשווה לרמ"א או"ח סי' קס"ג ומ"ב שם ס"ק י"א-י"ב. מה שמסתפק שם אם יש להקפיד שלא ליתן מאכל למי שלא נוטל ידיו, זה רק לגבי מי שמאכיל בידיו ואוכל מיד, ולא לגבי מוכר או במקרה שהמקבל לוקח לביתו ואוכל לאחר זמן (ראה שם בבה"ל ולקמן בהערה 23). ראה גם בשו"ת "שרידי אש" ח"ב סימן י"ט שמחלק בין סיוע בשעת העבירה ובין סיוע שלא בשעת העבירה.

23. והוא הדין שלא מצינו איסור ליצר ולשווק מכשירי חשמל, סירים ומכשירי קמפינג, אע"פ שברור שחלק הארי של הקונים יחללו שבת בעזרת מכשירים אלו (וראה אג"מ יו"ד ח"א סי' ע"ב). ולא מצינו איסור על מכירת חלב לחשוד לאוכלו אחר בשר או ביחד עמו, או על מכירת כבד ובשר שלא הוכשרו עדיין לחשוד לאוכלם בלא הכשרה, ועל מכירת תפוזי לחשוד לבשלן בשבת ועוד ועוד.

עוד נראה פשוט, שאין לחייב משהו להפקיע מצווה ולהימנע מלקיימה, כדי להצייחברו מעבירה הנעשית כיוון שאין הוא רוצה להקפיד בה. לכן, אין לחייב להפקיע אורקדושת הקרקע כדי למנוע שיווק פירות בקדושת שביעית, בגלל החשש שאולי קדושתנלא תשמר כראוי. כמו שאין להימנע מקיום מנין תפילה בשבת, אע"פ שידוע שיש כאלהבאים למניין זה ברכבם²⁴.

עם זאת, כדי להימנע מכל אבזרייהו של "לפני עיוור", על ביה"ד להשתדל לדאוג לכךשהפירות לא ימסרו למי שמתכוון לסחור איתם. כדי שלא לגרום מכשול למי שאכן רוצינהקפיד על כל דיני קדושת שביעית, יש לדאוג לכך שעל כל אריזה יהיה מודגש שהפירווקדושים בקדושת פירות שביעית, ולכן יש איסור להפסידם ויש להתנהג בהם בהתאם. נראה, שבדרך זו אין כל איסור בשיווק הפירות לציבור, גם במקומות שחלק נכבומהפירות יגיעו לידי ציבור שלא ישמור על קדושתם בהתאם לכל פרטי ההלכה.

24. ועיין עוד במאמרו של הרב י. רוזן ב"תחומין" ז' עמוד 139 ואילך, שלדעתו בכל מקרה שבו אין זיקישירה בין המעשה ובין העבירה, אין לדבר על בעיית "לפני עיוור". וראה גם בשר"ת "שרידי אש" ח' סימן נ"ז, שמחלק אף הוא בעניין זה, וכתב שאין אדם מחויב לעמוד ולהשגיח על חברו שלא יעשעבירות ורק יש מצווה להוכיחו כשרואהו. ועוד מביא שם משר"ת "משיב דבר" שמקל במקרים שעסופרנסתו.